

tedaj sesajoče tele odebeli vsak dan za 3 funte, potrebuje za te 3 funte mesá 8 bokalov ali 20 funtov mleka. Če tedaj gospodar tèle večkrat zvaga, potem lahko prevdari: kaj mu po ceni mleka in po ceni telečjega mesá več dobička dá: ali da tele dalje časa sesá ali pa popreje odstavi in raje mleko prodá.

Mnogo družih dokazov bi imeli še navesti, kako potrebna je vaga kmetovalcu, da z večim dobičkom gospodari. Al naj to zadostuje le v ta namen, da sicer umnim gospodarjem, ki pa dosihmal niso porajtali vage, kakor bi treba bilo, oči odpremo za korist vage.

Gospodarska skušnja.

Premogov pepel dober gnoj za krompir.

Umni kmetovalci premogov pepel (Steinkohlen-Asche) devajo na kupe mešanega gnoja (komposta) ali pa z njim gnojijo travnike. Slabi gospodarji pa nasproti ta pepel vozijo na cesto ali ž njim zasipajo jame. To je nespametno, kajti premogov pepel ima stvari v sebi, ki dobro teknejo rastlinstvu, namreč apno z žvepleno kislino (gips), vrh tega pa ima posebno veliko moč srkati v-se gnojnico in v sebi obdržati. Zatega del v več krajih Turingije ravnaajo s premogovim pepelom tako-le: Ne daleč od gnojišča imajo zidane jame, v katere devajo preretani premogov pepel in ga močno z gnojnico polijejo, na to paspet kakega pol čevlja na debelo de-nejo pepela, ki ga zopet z gnojnico polijejo, na to spet pride pepel, in tako dalje, da je jama polna. Spomladi pognojijo krompirju, ki ga sadijo, tako, da vsakemu krompirju perišče tega gnojnega pepela nasujejo. Po takem ravnanji dobivajo Turinginci obilne pridelke.

Ker dandanes vzlasti po mestih zeló kurijo s premogom in se naredi s tem veliko pepela, je želeti, da se gnojna moč njegova sploh spoznava in za poljedelstvo ceni, kakor zasluži.

Gospodarske novice.

Žalostni stan kmetijskih posestev v našem cesarstvu.

Dr. J. Winkler je nedavno na svitlo dal knjižico pod naslovom: „die Realitätenkrisis in Ziffern“, v kateri je stan kmetijskih posestev leta 1875. z veliko natančnostjo popisal. Iz te knjižice je razvidno, da je l. 1875. bilo 3071 milijonov goldinarjev dolgov na Avstrijskem kmetijskem posestvu, tedaj še nad 39 odstotkov cele vrednosti kmetijstev zadolženih.

Če je to že leta 1875. bilo, koliko veliko več je že zadolženih dandanes. Pač žalostni stan kmetijstva, v katerem so naši sedanji ministri lani videli glasoviti „volkswirtschaftlichen Aufschwung“!

Cena medú pitanca

je zdaj na Kranjskem po 40 krajc., cena voska po 90 krajc. do 1 gold. 5 krajc., kakor je blagó bolje ali slabeje. Tržna cena medú za domače potrebe bila je k velikonočnim praznikom po 30 krajc.

„Slov. Čebela“.

Natoroznanske drobtinice.

Kako dolgo živijo nekatere živali?

Bolha, muha, metulj, kakor tudi gosenica in črv, živé po devet mesecev. Rak more živeti 30 let. Riba živi prav dolgo; ščuka cesarja Friderika je živelá 967 let. Navadne žabe žive po 12 — 15 let, želve pa 70 — 80 let. Izmed tičev najdalje živi pa-

piga, sokol, orel in goska; sokolin orel po 150, papiga po 120 let. Vrabec živí 10 — 12 let. Med sesajočo živino živí najdalje slon in kit po 200 — 300 let. Srednja starost konj je 25 let; primeri se pa včasih, se vé da jako redko, da doživí konj starost 40 do 50 let. Goveda živé po 20 let, takotudi koza, ovca, mačka in psi po 20 let. Lev živí 50 let.

„Pučke nov.“

Podučne stvari.

O „socijalistih“ nekoliko.

V zadnjem listu „Novic“ (med čenčami iz Ljubljane) je bil površno omenjen shod „delavcev“, katere so bili sklicali iz Nemčije poslani ali vsaj podučeni socijalistični agitatorji, ki v Švici, Belgiji, na Nemškem, Francoskem, Ruskem, zdaj pa tudi že na Dunaji begajo in vznemirjajo delavce. Prav mikaven je evangelij, katerega ti tuji aposteljni oznanujejo, njihovi nauki so res pozornosti vredni. Po njihovih načelih, katere so govorniki v čitalniškem steklenem salonu, kolikor jim je previdna policija dovolila, prodajali pičlemu številu nazočih, „delavcu“ ni treba v cerkev hoditi, da bi si izprosil nebes na unem svetu, on naj hodi rajši v društva in po teh skuša si pridobiti nebesa že tū na zemlji, ker iz onega sveta ni prišel še nihče pravit, kako je tam. „Delavec“ — se je dalje govorilo — ne sme biti ne Slovenec ne Nемеc, ne nemškutar ne narodnjak, ne klerikalec ne liberallec, ne katoličan ne drugoverec, sploh ne sme imeti nobenega domovinskega čutja, nobene vere, ampak naj bo le „delavec“; liberalci so mu sovražniki ravno tako, kakor klerikalci, ker ga oboji rabijo le za svoje sebične namene; „delavci“ morajo toraj po vsem svetu biti le eno telo, ki napoveduje boj vsem drugim stanovom.“

Taka načela niso zrastle pri nas na domačem drevju, ampak skušajo jih zatrositi tuji rogovileži med naše pridne rokodelce, a ne zato, da bi jim pomagali, ampak rabiti jih hočejo za svoje sebične namene.

Naj tedaj tū sledi posnetek tega, kar Dunajski časnik „Reform“ piše o socijalizmu, ki bega zdaj tudi že na Dunaji delavce, in ki daje celó Pruski vladi mnogo opraviti.

„Nikakor ni prav to, da socijalni demokrati povdarjajo posebno besedi „delo“ in „delavec“, da se stanovni, iz katerih se v prvi vrsti sestavlja socijalistična stranka, imenujejo nalašč in nič drugače ko „delavci“, kakor da bi bili vsi drugi ljudje lenuhi in postopači. Vsak človek bi moral kaj koristnega delati in velika večina ljudstva tudi res dela. Toda gospodje delavci „par excellence“ to reč razumejo tako, kakor da bi delo z glavo, z možgani, ne bilo delo. Al za vsako delo z glavo je treba tudi rok in pisatelj tega članka zagotavlja svoje „tovarše obrtnijske“, da se mu večkrat roke bolj vtrudijo, kakor glava. Nasproti je pa za vsako delo z rokami treba tudi glave in čem bistrejša glava, tem bolje je delo rok.

Vsak človek ima ne le pravico, ampak tudi dolžnost delati; „pravico do dela“ pa povdarjajo vsi socijalisti, ali, z drugimi besedami rečeno, oni trdijo, da morajo dela dobiti. Al država in človeška družba nimate dolžnosti, vsakemu človeku dati ali priskrbeti dela; iskati mora si ga vsak sam. Res, da je naloga držav, skrbeti za družinski red in občne potrebe; toda popolnoma in za zmiraj nobena država ne more izvrševati te naloge, ker ima skrbeti ravno tako za druge svoje državljane, katerih ne more obteževati s tem, da bi jih silila, dajati „delavcem“ dela.

Popolnoma krivična je pritožba, da se za delo z rokami neprimerno slabeje plačuje, kakor za delo z glavo; vsaj je največkrat to ravno narobe. Koliko denarja stane to, da se človek izučí za jurista (pravnik), koliko časa mora študirati, koliko težkih preskušinj prestati, da je za delo svoje sposoben spoznan. Zdaj ima pravico do dela; al država nima dolžnosti vsakemu juristu priskrbeti dela. In če mu ga dá, kako dolgo mora jurist potem še zastonj delati, koliko časa mora biti še zadovoljin s tako majhno plačo, da se mu še slabše godí, kakor navadnemu delavcu, posebno ker mora živeti po svojem stanu. Tudi medicinec (zdravnik) ni na boljem, da, še na slabšem je, ker je navadno, kakor obrtnik ali delavec, navezan na „kunde“, katerih si mora še le pridobiti. Ko je zdravnik po dolgih študijah, hudih preskušnjah postal doktor zdravstva, ima pravico, iz svoje vednosti in umetnosti vleči obresti; al država nima dolžnosti, priskrbovati mu bolnikov. Nekoliko boljša se godí navadno duhovnikom, čeravno veliko stanejo, predno postanejo mašniki. Ker je pomanjkanje duhovnikov povsod, dobí vsak novomašnik res brž službo. Al kake obresti ima od vsega porabljenega kapitala, kako plačo za vse svoje težko telesno in duševno delo, pri katerem je večkrat v smrtni nevarnosti! Za gotovo se sme trditi, da večina obrtnijskih pomočnikov (kselov) materijalno bolje stoji, kakor večina kaplanov ali duhovnih pomočnikov, in da ima veliko samostojnih obrtnikov boljše dohodke in prijetnejše življenje od navadnih župnikov.

Če govorimo o nižih stanovih, moramo reči, da ima vsak strgár, postrešček, hlapec itd. boljši zaslužek, kakor na pr. kak pisáč, čeravno oba ves dan delata in se je ta stokrat več učil in denarja porabil za izobraženje svoje, kakor oni.

Vsak pravi prijatelj „delavcev“ jim mora to odkritosrčno in pošteno v obraz povedati. Najhujši sovražniki njihovi so tisti, ki se jim prilizujejo, jim dajó prazne nade, da bi jih imeli kot močno množico za sabo ali pa jih gnali pred seboj; če bi se na slabo obrnilo, bi jih popustili za „kanonenfutter“, kakor se je to na Francoskem že zgodilo. Njihov ideal Lasalle živi v obilnosti in za „delavce“ še ni čisto nič prestal, pač pa oni že mnogo za-nj.“

Tako podaja „Reform“ tako imenovane vodje „delavcev“, ki so skoro vsi sicer rokodelskega stanu, a zdaj večidel živé o tem, da na stroške „delavskih društev“ brez dela postopajo in se dajó za svoje hujskalne besede drago plačevati. V Ljubljani takih tičev petja do zdaj sicer ni še bilo slišati, a vsaka gnjiloba, če se skonca ne ustavi, gre naprej in kedar postane nevarna, je navadno že prepozno, ustaviti jo.

Mi prav dobro vemo, da se našim rokodelcem slaba godí; al to je nasledek tega, da se slaba godí vsem onim stanovom, od katerih obrtniki in rokodelci živé. Ne rečemo, da vlada na tem ni prav nič kriva; al zahtevati, da bi ona vse svoje studence odprla le „delavcem“, to je abotno, kajti za kóga bodo delavci delali, če njihovega dela nihče ne potrebuje, ga plačati ne more!

Zato, delavci po naših pokrajinah, ne dajte se motiti po petji tičev, ki prihajajo sem iz tujega ali vam žvrgolé pesmice po notah, katere so od drugod dobili. Škoda za čas, v katerem jih poslušate; boljše je, da med tem delate in si služite pošteno svoj kruh, kajti če si sami ne pomagate z delom svojih rok, oni aposteljni socializma vam gotovo ne bodo pogače pekli.

Slovstvene stvari.

Slovniška mrvica.

Naj stoji tù mala opomnja o tisti vrsti zloženih stavkov, ki jim ozirni zaimek kateri začinja stranski ali odvisni stavek (imenovan za to ozirni, relativni stavek). Od pike do pike, to je, v enem zloženem stavku, olikani jeziki in zlasti tudi slovenščina ne trpé po več takih ozirnih stavkov; a dostikrat vidimo v kakem slovenskem spisu, kako stavek iz stavka dalje poganja in raste do treh in še več. Vzemimo primer: „Čislaj mi kmeta, ki obdeluje rodovitno zemljo, iz katere raste rumena pšenica, ki imamo beli kruhek iz nje“ itd. Kdor tako piše, o tem smemo reči, da peró njega vodi, a ne on peresa. Kadar koli vidiš, da ti z enim ozirnim stavkom misel še ni dopovedana, narédi piko in začni nov stavek.

Niti drugi odvisniki ne smejo ploditi se eden iz drugega, ter ne veljá na pr. tako: „Pisal sem mu, da bi se spomnil, da mi je še dolžan“ itd.

Pristavek. Nagovarjal me je že včasih kdo, naj bi večkrat napisal po kako slovniško opomnjo, ali — da se odkrito reče, — vspeha ni viditi. Res, današnja slovenščina, ako jo primerjamo z nekdanjo, kakor je pred nekaj leti bila, kaže na eno stran precej napredka in razvitka, ki bi ga po nekem mogli šteti za naš pritrud, ali v nekaterih rečéh kaže morebiti tudi nekoliko nazadka. Koliko smo se prej natrudili, da bi v slovenski knjigi obveljala pravilnejša raba glagolov gledé dovršenega ali trpečega djanja, pa jih je dokaj, kateri — pisoč slovenski — še zdaj ne vedó, v čem stoji vsa ta stvar. In vendar je pravilo tako lahko in prosto, zlasti za indikativ zdanjega časa, o katerem se to vprašanje najraje suče, namreč: Kadar koli se kaj v resnici dela ali godí prav takrat, kedar pisec piše, tedaj mu je vzeti nedovršni glagol v zdanjem času. Gre torej za pravi zdanji čas, in ne za kak nedoločen čas, kakoršen se izražuje na pr. v pregovorih (poslovičah) in aforizmih. Torej: „Bog vlada in vzdržuje vesvoljni svet“ (vlada ga brez prestanka, vsegdar, torej tudi takrat, kadar to pišem). Čas hití (ker vedno hití —).

Vzemimo druge vrste primer: Nasprotne stranke časnik, katerega nekdo pobija (recimo: turški list), zabavlja v nekem sestavku (katerega pobijajoči pisatelj ima pred sabo, kedar piše, da lahko s prstom pokaže na dotično mesto) zoper slovenske šole in s tem kaže, da ni res — kakor se šemi — prijatelj ustave národno enakopravnost zagotavljajoče (ne: s tem pokaže, kakor se pogostoma piše, ker to ali ni nič ali je pa prihodnji čas, v obojem slučaju pobijanje ne bi bilo primerno). Kdor je kos, zapisati tukaj: pokaže, res ne zna slovenski.

Tudi na take stavke naletiš kjekod, namreč: „Naročim ti, da mi naznanjaš, če te je ta moj list zdravega našel.“ Nad glagolom: naročim (mesto: naročam, kakor bi napisal vsak drug Slovan) ne bi se jaz toliko spotikal, ker se v narodu največ tako govori, ali „naznanjaš“ v odvisnem stavku — to je prava potvora (monstrum), kakor bi Čeh rekel.

Neki odbor prejmlje blagovoljne prispevke ter gospodu, ki je že večkrat kaj podaril, po časniku tako odpisuje: „Ob enem, ko odbor sprejem doneska potrudi, blagemu daritelju prisrčno hvalo ponavlja.“ Kako bi moglo biti prav tako?! Saj se prejem denarjev potrjuje v istem času, v katerem se hvalo ponavlja! Torej: „Ob enem ko — potrjuje, hvalo ponavlja, ali